

Freud Zsigmond

A nyolcvanegy esztendő, zseniális zsidó tudós, az osztrák Bécs egyetemének rendes tanára, a város díszpolgára védőőrizet alatt áll.

A napokban a nagyon sok között jelentés érkezett hozzánk arról is, hogy Sigmund Freudot, a pszichoanalízis megeremtőjét Bécsben letartóztatták. A zaklatás vagy meghurcolás sejthető következménye volt egy ilyen rendszerváltozásnak, mégis mély döbbenetet keltett minden igazságot, tudást és világosságot szomjazó ember lelkében a nyolcvanegy esztendő, agg tudós letartóztatásának híre. Ez a döbbenet talán a tudománynak szól, amelyet a professzor hatvan megpróbáltatásos esztendőn keresztül lankadatlanul szolgált, talán az objektivitásnak, amelynek Freud minden tekintetben legökéletesebb szimbolumává vált, talán a nyolcvanegy esztendő élet emberi tragikumának. Legyen azonban bárhogyan is, ez a döbbenet a Felsőbbrendű Én, a lelkiismeret szava. Azé a morális Éné, amelynek genezisé, szociális szerepét és jelentőségét éppen a Freud-i tudomány derítette fel, azé az értékmérő lelki tényező, amelyik érzéseink, gondolataink, cselekvéseink — kultúra- és társadalomalkotó mérlege. Ha erre a mérlegre helyezzük most Sigmund Freud hatvan munkás-esztendejét és munkájának maradandó eredményeit, akkor úgy találjuk, hogy semmiféle mulandó politikai rendszer, semmiféle társadalmi intrikával sem tud a mérleg másik serpenyőjébe annyi súlyt csempészni, hogy Freud könnyűnek találta . . .

A legutolsó jelentés arról szól, hogy Freud a lakásán tartózkodik, nem letartóztatásról — csupán őrizetbevételről van szó. Mindegy! A lényeg így is ugyanaz s a különbség pusztán formai. Avagy végeredményben nem mindegy-e, ha a tudományos és szépirodalom örökértékű műveit nyilvánosan elégetik vagy csak megtiltják olvasásukat és terjesztésüket? Lényegében a kutatás, a tudomány, a szellem szabadságán esett csorba.

De nézzük meg, mit vethetett Freud professzor és tudománya a nemzeti szocializmusnak.

10—15 évvel a világháború előtt, amikor Freud önálló kutatásainak szenzációs megfigyeléseit, merész következtetéseit a tudományos világ közvéleményébe dobta: a németországi kritika mutatkozott a legelvakultabbnak. Egyik háború utáni művében Freud erről így nyilatkozik: „Ha majd a jövőben egy történettudós meg fogja írni korunk szellemi életét, meg kell írnia azt is, hogy a pszichoanalízis német ellenfeleinek magatartása nem szolgált a német tudomány becsületére. Én itt nem magára az elutasítás tényére gondolok, sem arra a rideg elzárkózásra, amelyben az új tudomány elutasítása jelentkezett, mert ez várható volt és nem vethetett volna árnyékot az ellenfél karakterére: de a dölyf áradatáért,

a támadások durvaságáért és izléstelenségéért, minden logika lelki ismeretlen kijátszásáért nincs bűnbocsánat. Talán azt lehetne felhozni itt, hogy kicsinyesség ma, tizenöt évvel a történetek után, megengedni magamnak ezt a nagyfokú érzékenységet és én valóban nem is engedném meg, ha nem tehetném hozzá a következőket: néhány évvel később, amikor az ellenség egész kórusa azt harsogta, hogy a németek barbárok — mely kifejezés magában foglalja az előbb mondottakat — akkor mély fájdalmat éreztem, hogy saját tapasztalataim tudatában ezt nem cáfolhattam meg."

Kétségtelen, hogy nem az efféle apróságokon dőlt el Freud tanár sorsa. A tulajdonképeni okokat mélyebben kell keresnünk, magában a pszichoanalízis tanításaiban és abban az eszmeáramlatban, amelyet megértői és követői között kiváltott. A pszichoanalízis eredményei ugyanis túlnőnek a pszichiátria és a pszichológia keretein, a pszichoanalízis új átértékelése az embernek, az emberi életnek, új átértékelése az egyénnek és a társadalomnak. A nemzeti szocializmus is hozott magával új átértékelést, de ezt a két átértékelést az összeférhetelenség kínai fala választja el egymástól. A pszichoanalízis kiindulópontja az egyén, a nemzeti szocializmusé a faj, az egyik az anyagi és lelki létnek a közösségi életben feloldódó harmóniájában látja a boldogabb jövődőt, a másik a fajta győzelmes térhódításában jelöli meg az egyed életének a célját, értelmét és boldogságát.

Végeredményben is azonban Freud nem politikus, nem is társadalomtudós, hanem orvos, pszichiáter, aki csak élete telén, a visszavonultság elmélkedésrekészítő csendjében írt néhány kisebb-nagyobb művet a társadalmi élet problémáiról. Ezekben a művekben azonban már nem is annyira a kutató tudós, mint inkább az elmélkedő ember szólal meg. Ami szorosan magához a pszichoanalízishez tartozik, annak komoly tapasztalattudományi alapja van. Ez látható különben a pszichoanalízis ténykereső módszerén is, amely pont az ellenkezője a nemzetiszocializmus igazságbizonyító módszerének. A pszichoanalízis mint már neve is mutatja az egyes lelki jelenségeket, folyamatokat, történéseket megfelelő eljárással elemzi és csak az elemző, majd az elemzés anyagát szabályosan szintetizáló munka nyomán jut el a tények felismeréséhez, — a nemzeti szocializmus mint világnézet a fajelmélet kaotikus kódéből indul ki és a valóság képét annak megfelelően, tehát önkényesen akarja formálni. A pszichoanalízis a misztikumokkal harcol, a nemzeti szocializmus a misztikumokból nő ki. Egy tény: olyan politikai szemlélet, mint a nemzeti szocializmus, amely a tudományos kutatásokra is alkalmazza a pártszabályok paragrafusait, nem tűrhet maga mellett egy ellentétes szellemáramlatot, egy ellentmondó tudományt.

A legkirívóbb szembeállítás a pedagógia, a nevelés terén jelentkezik, Úgy a pszichoanalízis, mint a nemzeti szocializmus más és más lelket akar az új generációkba nevelni: az első gátlás-

mentes, tárgyilagos, szenvedélymentes, kiegyensúlyozott, testi és szellemi munkára százszázalékosan képes nemzedékért dolgozik, a második a vérségi és faji kapcsolatok örökké áldozó tántosait, a parancsszóra gondolkodás nélkül tűzbemenőket, a faj nagy harcának megvívására alkalmas nemzedéket akar. Az első a társadalomépítő boldog egyénben, a második a hatalmát növelő faj harcos egyében látja a szebb jövő letéteményesét.

Ezeknél az összehasonításoknál ne feledkezzünk meg egy pillanatra sem arról, hogy nem egynemű dolgokról tárgyalunk. A pszichoanalízis nagyon de nagyon messze esik a hétköznapi politikájától, a pszichoanalízis nem ad még csak önálló társadalomszemléletet sem s csupán az ember lelki és ösztönéletének tényeiről és törvényeiről szóló tanításaiban találunk indirekt útmutatást a társadalom tökéletesítéséhez. Tehát a pszichoanalízist nem lehet pártpolitikai mértékkel mérni. Megint más az, hogy e kutatások eredményei nyitva állnak a valóságtalajon mozgó társadalom és világszemléletek számára. Így talán az is érthető, hogy a nemzeti szocializmus, amely nem a mai élet valóságából, hanem a faji mult misztikus kódéből táplálkozik, soha sem fog összetalálkozni, megbékélni, megbarátkozni a pszichoanalízissel és Freuddal.

Azoknak az életszemléleteknek azonban, amelyek a modern haladó tudományokhoz igazodnak, előbb-utóbb találkozniuk kell a freudizmussal.

— „Nem én kerestem Freudot — mondta Thomas Mann a Szellemi Együttműködés Egyesületének budapesti kongresszusán — hanem a freudi lélektan útján jött el hozzám... Az igazság keresése volt az út, amelyen Freuddal össze kellett találkoznom. Ma már mindenben találkozunk vele! Filozófia, irodalom, művészet-szemlélet, néprajz, orvostudomány, társadalomlélektan, mind föl-szívták a freudi gondolatot...”

Olyan idők jönnek szerinte, amelyekben az emberek a freudi lélektan útján felismerik önmagukat és egymást, indulataikkal szemben belátóbbak és engedékenyebbek lesznek. Az egész emberiség fejlődésiránya ez. El fog érkezni áldozatok, harcok és összeütközések árán olyan új humanizmushoz, melyből szabad és megértő emberek életközösségének kell megszületnie...

Stefan Zweig írja Freudról: „Ez a kutató ötven esztendőn keresztül szakadatlanul a harc útját járta, titkokra vadászott és igazságot kutatott, zsákmánya megmérhetetlen. Mi mindent tervezett, sejtett, látott, alkotott és segített, ki tudná a szellem területén végrehajtott valamennyi tettét felsorolni?

Most öreg ember, megpihenhetne...”

A subotcai Szabadegyetem (Narodni Univerzitet)

Városunk kulturkrónikása nem hagyhatja megemlítés nélkül azt a kultur-munkát, amelyet a subotcai Szabadegyetem (Narodni Univerzitet) vezetősége népszerű tudományos előadások megrendezésével kifejt. A tudományos kérdések nyilvános tárgyalása a modern népnevelés egyik leghatékonyabb eszköze. Subotcán évek óta működik már a Narodni Univerzitet, működése azonban nem teljesen kielégítő: hónapokon keresztül nem rendez előadásokat, azután meg egy héten kettőt-hármat is. Igen fontos volna, ha az előadásokat legalább egyszer hetenként, minden héten, még pedig egy meghatározott napon rendeznék, úgy, hogy az érdeklődő közönség azt biztosra vehesse s idejét már előre ezekre az előadásokra köthetné le. E tisztán szervezési kérdésen kívül fennmarad még a probléma-kör kérdése, amellyel azonban egy későbbi cikkben akarunk foglalkozni.

Az elmúlt hónap folyamán három érdekes előadást tartottak a Szabadegyetemen. Dr. Pavle Vulović egyetemi tanár: „Vajdaság természete és lakossága” címen ismertette Vajdaság természeti és gazdasági viszonyait, valamint a lakosság eredetét és mai összetételét. A statisztikai adatokkal helyenként túlterhelt előadást a jobbák közé lehetne sorolni, ha az előadó kissé több figyelmet szentelt volna a közönség figyelmének ébrentartására. Vajdaság ilyen problémái különben a legszélesebb publikációt érdemlik meg s az előadó talán nagyon jól tenné, ha az előadott anyagot könyvben is kiadná. A gondosan összegyűjtött statisztikai adatok csak így érhetnék el céljukat.

A második előadást dr. Mirko Kosić az ismert tanár és politikus tartotta „Fajok és fajelmélet” címen. A korszerű probléma iránt érdeklődő közönség zsúfolásig töltötte meg a fiúgimnázium dísztermét. Az előadó szellemes és mindenki részére könnyen érthető modorban vázolta a „modern” fajelmélet eredetét és azokat a politikai okokat, amelyek ezt korszerűvé tették. Érdekes módon mutatta be, miként képes egy semmitől vissza nem riadó propaganda a tudomány legelemibb tételeit meghamisítani, elferdíteni, kiforgatni; miként lehetséges az, hogy a tisztán propaganda célokat szol-

gáló hamis jelszavakat a tudomány mezébe bújtaszák, miközben a tudomány világszerte ismert bajnokait a máglyahalállal fenyegetik és koncentrációs táborba, vagy emigrációba üldözik. A fajelmélet összes esztelenségeit felsorolva kimutatta az előadó, hogy a pozitív tudomány egyáltalán nem ismer árja-fajt, hanem csak árja nyelvtörzset, hogy tehát az árja-fajról gyártott elmélet, enyhén szólva a legközönségesebb humbug és sarki népbolondítás. A kátyúba jutott tőkés társadalom, hogy a dolgok fennálló rendjét biztosíthassa, a tömegeket egy ilyen téves és minden ízében hazug dogma rabláncán akarja tartani és egyetlen népréteg, a zsidóság bűnéül felróni az összes bűnöket, amelyeket pedig saját maga termel ki. Érdekes megemlíteni, hogy az előadó szerint a pozitív fajelmélet értelmében sem lehet a fajokat egymástól szigorúan elválasztani, hogy az állandó keveredés és a világforgalom gyors kavargása az egész történelem folyamán, de különösen ma, elmosta azokat a szervi különbségeket, amelyek az ősidőkben még megvoltak. Az u. n. faji jellemvonások nem léteznek, mert a másik fajnál kisebb mértékben szintén fellelhetők. „Nem csak hosszú és kerek fejek, hanem üres fejek is léteznek” — vonta le a végső következtetést dr. Kosić.

A harmadik előadást „Karadorde belpolitikája” címen dr. Šišić Ferdo egyetemi tanár tartotta. A magyar tudományos körökben is ismert horvát tudós nagyszerűen bemutatta azt a társadalmi és lélektani légkört, amelyből a múlt század elején az önálló Szerbia létrejött. Kitűnően jellemzi a török uralom ellen fellázadó szerb nép vezérét, a cár és a szultán diplomatait, ravasz játékukat, hogy a szabadság-mozgalom élet elvegyék és saját hasznukra fordítsák. Kimutatta azt a belpolitikai erőket, amelyek már az új állam létrehozásánál összeütköztek: az osztályuralmukhoz ragaszkodó szerb nemesség és az elnyomott nép, a „rajah”. Karadorde maga is egyszerű, szegény emberek gyermeke, a nép élére állt és a széthúzó nemeseket egymás ellen kiájtásva, alkotmányos államrendet akart létrehozni. Sajnos az események lehetlenné tették ezen szándékát és Karadorde szabadság mozgalmának a török gyorsan véget vetett.

K.

Magyarországi sajtóperek. Szaporodnak a sajtóperek, a sajtóvétségek és fogházbüntetések Magyarországon. És hogyan fájna ez nekünk, nekünk, akik megtanultuk megbecsülni a magyar szót, a magyar írást, akiknek minden egyes eltiltott magyar betű fáj, minden kimondatlan magyar és emberi sirám, minden kis szabadság, amit elgázolnak, minden író és mester, akit elhallgattatnak. Fáj ez és szégyeljük, ha még nem fáradtunk el szégyenletében magyarságunknak és emberségünknek ebben a nagyon magyar-talan és embertelen világban. Mit csináljunk? Kultúrbotrányt kiáltunk? Tiltakozunk? Szomorú a mi emberségünk, ha tiltakozó szavunkban már nem hiszünk, ha csak öngazoláskép emeljük fel reménytelen szavunk. Kell még valakinek, valaha rámutatnak-e még arra, hogy volt valaki, aki felszólalt, tiltakozott, akinek fájt, aki szégyelte? Ez tényleg már csak a „jövőnek szóló megmutatás s a kőpadra vont becsületnek a szava”.

Harminchat éve múlt, hogy Ady Endre aki olyan jól látta és fájlalta a magyar betegségeket, ezt írta:

„... nálunk, Magyarországon egyre nő a sajtópörök száma s egyre nagyobb divattá válik útni a sajtón... s valószínűleg még cudarabbul lesz nálunk. A mi sajtótörvényeink, szokásaink, fölfogásaink s domináló társadalmi áramlataink mind a sajtószabadság kivégzését célozzák. És ezért szaporodnak a sajtópörök. Már nemsokára gyanús lesz minden kinyomatott sor: nem lehet őszinte, mert le merték írni.

Kell mondanunk, hogy a reakciót szolgálja mindez? A gondolat megfojtása a világ hátrafordulását jelenti.

És esztorul a szívünk, ha látjuk, hogy a magyar ügyészi és bírói kar, melynek szabadelvűsége még egy-két évtizede is olyan erős volt, — mint illeszkedett hozzá a megváltozott időkhöz. Az az őszintébb újságíró, akit törvénybe idéznek, vágóhidra megy. Jaj annak, akik a

mai rend bálványaihoz ujjal is nyúlni mernek”.

36 éve. Hol ez a 36 év? Mi történt ezalatt? Egyszerűen elveszett az időtlen magyar nyomorúságban? Hát semmit sem tanultunk, hát semmit sem javultunk? Egy emberöltő elveszett, kimaradt, egy barázdája a magyar történelemnek bevetetlenül, kicsirázatlanul maradt. — De torlódik már, gyűl, halmozódik egy eljövendő viharhoz, tisztításhoz, leszámoláshoz való nagy keserűség. És az amit most konstatálunk, amit most fájlalunk, szégyenlünk Fejtő Ferenc elítélésében egy lelkünkben felgyülemlett, elraktározott most szomorú és reménytelen keserűség. De nagy keserűségekből, elraktározott, elfojtott mai indulatokból nő a holnap vihar.

K. J.

S Z E M L E

Faludy György műfordításai.

Két Faludy-kötet fekszik előttem. Az első egy korszerűvé varázsolt Villon, akit nehéz studiumokkal és ezért nagyon nagy élvezettel közelítettem meg valamikor — a másik egy „Európai költők antológiája”, amiben századok lelke sorakozik és áll glédába béke és szabadság mellett. És eszembe jut Faludynak egy a Korunk-ban megjelent hosszabb fordítása: Heine verses útleírása „Németország, téli rege”. Mindhárom írás őszinte öröm a versek szeretőinek. Villon, Heine és az antológia költői elmúlt korok tanuvalomása századunk felemáslelkű, szorongó olvasóihoz.

Ezek a fordítások nem hitelesített, a régi irodalmi mértékek szerint hitelesíthető mesteremberi fordítások. Faludy sokkal többet tett ennél, átültette és a mi korunknak virágoztatja és gyümölcsözteti elszállt korok majdnem elfelejtett veteményeit. A Heine-fordítást megelőző bevezetésben elmondja Faludy szempontjait: minden kornak megvan sajátos